

Schelfhorst een wijk om oud in te worden

De wijk

De Schelfhorst is een wijk met ongeveer 11.000 inwoners, waarvan 28% in de leeftijdscategorie van 45-64 jaar en 25% ouder dan 65 jaar. Het is een grijze wijk die de komende jaren verder zal vergrijzen. De totale Almelo'se bevolking is in de periode 2015 – 2020 gegroeid met 2%, terwijl in De Schelfhorst het aantal bewoners met 4% is gedaald. Het merendeel van de woningen bestaat uit eengezinswoningen (82%) en 62% van de woningen zijn koopwoningen.

Het project

Bij een vergrijzende wijk kunnen enkele vragen worden gesteld:

- Hoe ervaren senioren de wijk?
- Wat zijn mogelijke gevolgen van het beleid “langer thuis wonen” voor zowel de wijk als de individuele bewoner?
- Welke acties zijn er nodig om ervoor te zorgen dat de leefbaarheid op peil blijft of wordt verbeterd?
- Hoe ziet de wijk er in 2030 uit?

Voor een antwoord op deze vragen is door enkele bewoners contact opgenomen met o.a. Vitaal Twente. Het resultaat was dat het onderzoek in de Schelfhorst onderdeel is geworden van het programma TOPFIT Citizenlab, een samenwerking van burgers, onderzoekers van Universiteit Twente, hogeschool Saxion, de gemeente Almelo, GGD Twente en Lang zult u wonen. Samen met inwoners in de wijk willen zij onderzoeken hoe inwoners van Schelfhorst veilig, gezond en tevreden ouder kunnen worden. Dit is belangrijk om te weten omdat de wijk in de komende jaren nog meer vergrijst. Over 20 jaar is maar liefst één op de vier Nederlanders een 65+er” zegt Maria Walters, directeur bij Lang zult u wonen en als projectleider verbonden aan dit project. “Wij willen in dit onderzoek gebruik maken van de kennis van burgers zelf. Die kennis wordt vaak nog onvoldoende gehoord in onderzoek. In dit specifiek onderzoek, ook wel citizen science of burgerwetenschap genoemd, is dit wel het geval”.

Hiervoor zijn in verschillende samenstellingen gesprekken gevoerd met wijkbewoners, deskundigen en onderzoekers. De methode en de uitkomsten van al deze bijeenkomsten zijn beschreven in een uitgebreid rapport. Hierin staan alle bevindingen van de huidige situatie in de wijk en ideeën voor de transitie naar het leven in de toekomst. Dit rapport is voor iedereen beschikbaar en te vinden op de website van TOPFIT Citizenlab (<https://www.topfitcitizenlab.nl/lang-zult-u-wonen/gezond-en-veilig-ouder-worden-in-schelfhorst/>).

Deze samenvatting is samengesteld door de co-onderzoekers uit het project. Het geeft de belangrijkste bevindingen weer. Uit deze bevindingen zijn wensen, aanbevelingen en acties samengesteld. Aan het einde van de samenvatting zijn twee scenario's 'Schelfhorst 2030' toegevoegd. Deze scenario's zijn gemaakt aan de hand van enkele gesprekken tijdens dit project.

De gesprekken en aanbevelingen

Een gedeelte ervaring van de bewoners is dat de Schelfhorst een prettige wijk is om in te wonen met veel voorzieningen. Tijdens de gesprekken kwamen een aantal thema's naar voren waar de bewoners uit Schelfhorst aan zouden willen werken:

- Wonen
- Zorg en gezondheid
- Ontmoeting en communicatie
- Duurzaamheid en energiebesparing
- Diensten
- Een groene wijk
- Infrastructuur en mobiliteit

Elk van deze thema's zullen hieronder uitgewerkt worden. De bevindingen uit de gesprekken worden gepresenteerd met daarbij de wensen, aanbevelingen en acties.

Wonen

Veel woningen in de wijk zijn niet **toekomstbestendig**, daarbij kan gedacht worden aan duurzaamheid of aanpassingen wanneer een bewoner bepaalde gebreken krijgt. Het is belangrijk dat de woningen **veilig** zijn voor de ouderen, die graag in de wijk willen blijven wonen en het liefst in eigen huis, maar dat kan alleen door aanpassingen. De wijk is volgebouwd en biedt geen ruimte voor **doorstroming**. De verhuisbehoefte is klein door gebrek aan seniorenwoningen in de wijk of nieuwbouw specifiek voor ouderen. Daarnaast spelen financiële gevolgen ook een rol. Oplossingen zullen moeten worden gezocht in het huidige aanbod aan woonruimte. Er zijn tegenstrijdige inzichten over de woonbehoefte bij ouderen. Sommige pleiten voor kleinere units voor leeftijdgenoten met gezamenlijke faciliteiten en ondersteuning onderling. Anderen geven de voorkeur aan woongemeenschappen met ouderen en jongeren door elkaar, eveneens met ondersteuning van en met iedereen. Hoe dit te regelen bij **huurwoningen** is onduidelijk.

Wensen, aanbevelingen en acties

- Inzetten van wooncoaches die kunnen adviseren bij het veilig maken van bestaande woningen qua veiligheid van bewegen, inbraakpreventie, energie en onderhoud.
- Woningen in de wijk in kaart brengen met daarin alle mogelijkheden voor aanpassingen en faciliteiten om gezond, prettig en veilig in huis te blijven wonen.
- Informatiemarkten of een informatiepunt waar producten gepresenteerd en getest worden rondom veiligheid en comfort.
- Beschikbare informatie over financiële regelingen en aanpassingen aan woningen.
- Kijk naar mogelijkheden voor woongemeenschappen o.i.d. voor zowel jong als oud.
- Woningcorporaties moeten duidelijkheid bieden over de mogelijkheid tot aanpassingen aan de woning.

Zorg en gezondheid

De voorzieningen voor zorg zijn in de wijk voldoende aanwezig. Uitbreiding van de bestaande faciliteiten kan helpen bij het meegroeien in de technische ontwikkelingen, verbetering van de efficiency en beheersing van de kosten voor de groeiende zorgbehoefte. De zorg is op dit moment grotendeels **versnipperd**. Een groot aantal zorgaanbieders (thuiszorgorganisaties) is actief in de wijk

en soms wel vijf zorgaanbieders met elk één client in dezelfde straat dat achter elkaar aanrijdt. De eerste stappen voor versterkte samenwerking onderling zijn reeds in gang gezet. Er moet meer aandacht komen voor ondersteuning en begeleiding van alle verschillende bewoners (ouderen, anderstaligen, digibeten, analfabeten). Door de **digitalisering** (bijvoorbeeld beeldbellen met een arts) vermindert het persoonlijk contact. Niet alle senioren kunnen omgaan met de digitale middelen, dus wat gebeurt er met de achterblijvers? De **digitalisering** kent ook voordelen zo is er door de digitalisering meer mogelijk op het terrein van zelfhulp en monitoring. Daarnaast speel **onzekerheid over het tijdig krijgen van zorg** als ik die nodig heb een rol door berichten in de media. Een andere veelbesproken onderwerp is preventie, maar hoe kan je ervoor zorgen dat het aanslaat bij de bewoners? Onderzoek van het GGD toont aan dat oudere bewoners vaak overgewicht hebben en te weinig bewegen.

Wensen, aanbevelingen en acties

- Alle zorg binnen de wijk moet centraal georganiseerd worden, per buurt één hoofdaannemer zorg.
- Uitleenpunt voor (digitale) zorghulpmiddelen met de nodige begeleiding, zie het eerder genoemde informatiepunt.
- Ondersteuning bij het aanvragen van zorg.
- Ondersteuning bij de digitalisering, bijvoorbeeld zoals 'student aan huis'.
- Een vorm van zorggarantie, al zorg krijgen voordat de formele indicatie is vastgesteld.
- Inloopspreekuur GGD in het wijkcentrum voor ouderen over advies voor verbetering van levenskwaliteit.
- Samenwerking met het sportbedrijf voor beweging bij ouderen.
- Eenvoudige sporttoestellen plaatsen in het park.

Ontmoeting en communicatie

Het bestaande wijkcentrum werkt onvoldoende als verbindingselement voor de bewoners. Iedereen was het er over eens: **De Schelf** is onzichtbaar en de ontmoetingsfunctie ontbreekt. De Schelf is niet het 'huis van de wijk', maar een soort verzamelgebouw waar ruimten aan verenigingen worden verhuurd. Er worden weliswaar activiteiten aangeboden, maar de communicatie naar de wijkbewoners is gebrekkig. Met een druk bezocht **winkelcentrum** ernaast nodigt het wijkcentrum niet uit om binnen te stappen. Iedereen was enthousiast over het winkelcentrum, zowel over het aanbod als de mogelijkheid van ontmoeting. Daarnaast is **eenzaamheid** een veelbesproken onderwerp geweest. Eén van de problemen is hoe komt de bewoner, hulpverlener of vrijwilliger in contact kan komen met mensen die eenzaam zijn.

Wensen, aanbevelingen en acties

- De functie van centraal ontmoetingspunt in de wijk herstellen. Wens is het creëren van een centrum voor advies, informatie en ondersteuning van en met bewoners op diverse gebieden zoals digitalisering, zorg en taal (de wens is een bibliotheek versie 2). Dit kan de plaats worden van het eerder genoemde informatiepunt.
- Verbouwing van het wijkcentrum moet ervoor zorgen dat het gebouw uitnodigt om naar binnen te gaan (bijvoorbeeld plantenbakken voor de deur). De sfeer moet mensen aanzetten om er de krant te lezen, een kopje koffie te drinken enz.
- Ontwikkel een wijk-intranet als digitale wijkkrant. Ook ouderen kunnen gebruik gaan maken van digitale hulpmiddelen, wellicht met hulp van een vrijwilligers. In de digitale wijkkrant kan

informatie worden verspreid. Denk aan het weekprogramma van het wijkcentrum, evenementen, vraag en aanbod van bewoners voor goederen en diensten (oppassen, hulp bij tuinieren, aanbieden van niet gebruikte goederen).

- Faciliteer werkplekken voor bijvoorbeeld ZZP'ers.
- Creëer een ruimtelijke verbinding tussen het wijkcentrum en het winkelcentrum, bijvoorbeeld door een overkapping.
- Een oplossing zoeken voor het gevoel van eenzaamheid bij ouderen. Creëer een groep van vrijwilligers die eenzame ouderen kunnen ondersteunen.
- Uitbreiden van het 'huiskamerproject' door meer vrijwilligers in te zetten en hun rol te versterken in de wijk.

Duurzaamheid en energiebesparing

Rondom het thema duurzaamheid en energiebesparing is het belangrijk dat er meer **informatievoorziening en voorlichting** komt. Er wordt veel gepraat en geschreven over energiebesparing, zonnepanelen, warmtepomp, maar waar kan ik onafhankelijk en deskundig advies krijgen? Hoe zit het met huurwoningen en zonnepanelen? Daarbij is **opwekking en opslag** een belangrijk vraagstuk, maar ook hierin is nog veel onduidelijk. Hoe is in de toekomst de opslag van energie geregeld?

Wensen, aanbevelingen en acties

- Help bij de duurzaamheid van woningen en werk hierin samen in de wijk, mogelijk samenwerkend tot het idee van een gezamenlijke energiecentrale op wijkniveau.
- Werk ook in dit vraagstuk samen met de eerste genoemde wooncoaches.

Diensten

Bij het ouder worden speelt '**niet alles zelf meer kunnen**' en rol. De vragen dit dan naar voren komen: Hoe zit het straks als ik een aantal huishoudelijke activiteiten niet meer kan doen? Bij wie kan ik terecht voor hulp en kleine klusjes? Ik moet mij zelf redden maar kan het niet meer en dan? Een beroep doen op de buurman of kinderen is niet altijd mogelijk. Tijdens de discussie over de bezuinigingen op de zorg en de versoering van de WMO werden deze vragen, opmerkingen veelvuldig gesteld.

Wensen, aanbevelingen en acties

- Een huismeester voor de wijk opzetten in samenwerking met de woningcorporatie. De wijkinzet (tegen betaling, abonnement) van de huismeester.
- Nagaan hoe dit in andere wijken/steden wordt aangepakt en mogelijk een vertaling naar De Schelfhorst maken.
- Om de wijk klaar te maken voor de toekomst zal op korte termijn dit onderwerp moeten worden uitgewerkt, hierin kan ook gekeken worden naar het eerder genoemde informatiepunt.

Een groene wijk

Voor het **Schelfhorstpark** wordt als waardevolle groenvoorziening ervaren met mogelijkheid voor recreatie in het algemeen en een aantal activiteiten. Deze zouden kunnen worden uitgebreid. Beperkingen zijn er ook. Er is geen verlichting in het donker, er is geen toezicht en er worden vernielingen gemeld. In de avond is het onveilig. De **groenvoorziening in de wijk** zelf is voor

verbetering vatbaar maar wordt beperkt door ontbrekende ruimte hiervoor. Daarnaast zijn veel particuliere **tuinen** betegeld.

Wensen, aanbevelingen en acties

- Slimme verlichting in het park.
- Realisatie van een pluk/groentetuin.
- (Overdekt) ontmoetingsplek met wekelijkse koffievoorziening.
- Kleine projecten van bewoners (van een straat) en de gemeente om meer groen te integreren in de straten van de wijk.
- Actie starten 'tegel eruit, plantje erin'.

Infrastructuur en mobiliteit

Het **openbaar vervoer** wordt als prettig en voldoende ervaren, wel zijn er bedenkingen of dit ook in de toekomst beschikbaar zal zijn. Het slechte **onderhoud** van stoepen en fietspaden zorgt op sommige plekken voor gevaarlijke situaties en moet meer aandacht krijgen. Op de hoofdwegen wordt (te) hard gereden. Dit veroorzaakt geluidsoverlast en een onveilig gevoel. Daarnaast is de wijk niet **toegankelijk** voor rolstoelbezitters.

Wensen, aanbevelingen en acties

- Geheel of gedeeltelijke snelheidsbeperking naar 30 km/uur.
- De wijk geheel autovrij maken met vervoersopties voor wie dat nodig heeft.
- Onderhoud van stoepen en fietspaden.
- Drempels of kleine groenperken op de weg als natuurlijke obstakels.

Scenario Schelfhorst 2030 – gemaakt door eigenaren van een woning

Overgang naar een levensloopbestendige en duurzame wijk

Wat is nodig om gezonder, veiliger, gelukkiger en zelfstandig thuis te wonen in de Schelfhorst? In 2022 hebben bewoners van Schelfhorst hier plannen voor gemaakt. Onderzoeken van mogelijkheden voor communicatie, sociale contacten en activiteiten, woningen aanpassen zodat iedereen er veilig, gelukkig en duurzaam kan leven en oud worden en meer groen in de wijk.

Het is nu 2030 ...

Een aantal gepensioneerde bewoners in de Schelfhorst hebben de rol van wooncoach. Zij zijn opgeleid door professionele wooncoaches. Samen zijn een deel van de woningen in de wijk aangepast met slimme technologische hulpmiddelen en de huizen zijn duurzaam gemaakt. Bewoners van andere woningen zien dit niet zitten, hebben de middelen niet of moeten hier zelf nog voor zorgen. De wooncoaches en bedrijven hebben online voorbeeldhuizen gemaakt waar bewoners zelf informatie kunnen vinden over slimme hulpmiddelen en verduurzamen van de woning. De gezondheidszorg wordt vaak geregeld via de buurtzorg. Communicatie en deels coördinatie rondom de zorg van een individu wordt vaak via een online platform geregeld. Familieleden of mantelzorgers kunnen ook op dit platform kijken en met elkaar communiceren.

Het wijkcentrum is de centrale locatie in de wijk. Het gebouw is gerenoveerd en met bloembakken ziet het er gezellig uit. Er is ook een overkapping gemaakt naar het winkelcentrum. Hier is elke dag een vrije inloop voor activiteiten en één keer per week een markt. Er is een inloopsprekkuur in het wijkcentrum waar bewoners terecht kunnen om vragen te stellen of nieuwe producten te lenen en testen. Bijvoorbeeld een afstandsbediening om gordijnen dicht te doen, producten voor meer veiligheid in huis of een deurbel met camera. Diensten zijn te leveren op online aanvraag. Er komen robot gestuurde auto's langs om wasgoed op te halen en boodschappen worden gratis bezorgd door middel van drones vanuit het winkelcentrum. Alles over de wijk, zoals activiteiten en nieuwe diensten wordt gecommuniceerd via een online platform waar bewoners informatie kunnen delen. Via dit platform kan iedereen voorkeuren aangeven en zo persoonlijk berichten ontvangen.

Sommige straten zijn erg grijs, maar een deel van de wijk wordt steeds groener. Enkele bewoners zijn samen de 'groencoach' geworden en laten op veel plekken wilde bloemen in de berm groeien. Er zijn enkele grote en kleine wooncomplexen waar ouderen en jongeren samen wonen en elkaar helpen. De ouderen passen op de kinderen en de jeugd helpt de ouderen met klusjes en digitale zaken. Deze complexen worden door de gemeente onderhouden en vragen een forse extra bijdrage van de bewoners, op andere plekken hebben burens in groepen dit zelf georganiseerd.

In de hele wijk liggen tuinen en daken vol met zonnepanelen. De energie die in de huizen wordt opgewekt wordt opgeslagen in kleine energiecentrales in de buurt. Met een coöperatie van bewoners wordt alles georganiseerd, alleen voor de mensen die meedoen aan deze gezamenlijke energievoorziening.

Het park is voorzien van lampen en camera's, meer mogelijkheden om te bewegen voor ouderen en jongeren en iedere vrijdagmiddag staat er een koffiekar. Bewoners gaan naar het park om rond te lopen, af en toe een kopje koffie te drinken, begeleiding te krijgen met bewegen en een babbeltje te maken. Daarnaast wordt het park ook veel bezocht om samen te tuinieren. Samen met een coöperatie van wijkbewoners is er een tuin aangelegd en wordt alles voor het samen tuinieren geregeld. Bewoners kunnen zelf en samen tuinieren en de producten worden verkocht in het park en de week markt bij het winkelcentrum.

Scenario Schelfhorst 2030 – gemaakt door huurder

Beschikbare zorg en woningen voor iedereen

Wat is nodig om gezonder, veiliger, gelukkiger en zelfstandig thuis te wonen in de Schelfhorst? In 2022 hebben bewoners van Schelfhorst hier plannen voor gemaakt. Onderzoeken van mogelijkheden voor communicatie, sociale contacten en activiteiten, woningen aanpassen zodat iedereen er veilig, gelukkig kan leven en oud worden en zorg kan aanvragen en ontvangen wanneer nodig.

Het is nu 2030 ...

Een aantal gepensioneerde bewoners in de Schelfhorst maken deel uit van een vaste werkgroep. Zij werken samen met de woningcorporaties om de woningen in de wijk aan te passen zodat iedereen er prettig en veilig kan wonen. Er wordt gebruik gemaakt van slimme technologische hulpmiddelen en duurzame energie oplossingen. In de hele wijk liggen tuinen en daken vol met zonnepanelen. De energie die in de huizen wordt opgewekt wordt opgeslagen in kleine energiecentrales in de buurt. Niet alle inwoners van Schelfhorst kunnen hier gebruik van maken, zij hebben de middelen niet, mogen zelf geen actie ondernemen en moeten lang wachten. De wooncorporaties en bedrijven hebben online voorbeeldhuizen gemaakt waar bewoners zelf informatie kunnen vinden over aanpassingen voor hun woning of slimme hulpmiddelen.

In alle appartementencomplexen zijn robotstofzuigers beschikbaar. De stofzuigers rijden over de gangen en wanneer je de voordeur open zet zal deze ook binnen in de woningen stofzuigen. Een groep jongeren uit de wijk komt regelmatig in de appartementencomplexen om ouden de ondersteunen, maar ook de ouderen helpen een handje. De ouderen passen op de kinderen en de jongeren helpen de ouderen met klusjes en digitale zaken. Dit wordt door de gemeente georganiseerd en vraagt een forse extra bijdrage van de bewoners, op andere plekken hebben burens in groepen dit zelf georganiseerd. Rondom alle woningen in de Schelfhorst zijn high-definition camera's geplaatst. Bij ernstige overlast kunnen de inwoners contact opnemen met de politie. De beelden worden bewaard en zo kunnen de juiste personen hierop aangesproken worden.

Het wijkcentrum is de centrale locatie in de wijk. Het gebouw is gerenoveerd en met bloembakken ziet het er gezellig uit. Op elke dinsdagavond kan er een daghap gegeten worden en op vrijdagochtend staat er ontbijt klaar voor een kleine bijdrage. Een aantal inwoners zijn lid van de kookgroep en samen maken zij lekkere gerechten klaar. Er is elke dag een vrije inloop voor activiteiten en één keer per week een markt in de wijk. Daarnaast worden in het Schelfhorstpark om de week activiteiten georganiseerd voor jong en oud. De ene keer is er een kleine markt of festival en de andere keer een wedstrijd, bijvoorbeeld een viswedstrijd. Alle informatie over activiteiten wordt gecommuniceerd via één centraal online platform. Inwoners uit de wijk kunnen lid worden van dit platform om de informatie te lezen en contact te leggen met anderen.

Er is een informatiepunt in het wijkcentrum waar bewoners terecht kunnen om vragen te stellen over technologie of hulp bij zorgaanvragen. Hier kunnen zij ook nieuwe producten lenen en testen, bijvoorbeeld een afstandsbediening om gordijnen dicht te doen, producten voor meer veiligheid in huis of een deurbel met camera. Diensten zijn alleen te leveren op online aanvraag. Het informatiepunt staat in een ruimte waar bewoners een kopje koffie kunnen drinken, een boek lenen of de krant lezen en scholen komen langs om met leerlingen deel te nemen aan activiteiten of een boek te lezen. Enkele bewoners zijn betrokken bij het organiseren voorleesmiddagen, bieden hulp aan als taalmaatje of begeleiding ouderen in de digitale samenleving.